

De kerk binnenkort?

(Maart 2009)

Op woensdag 11 maart 2009 was de jaarlijkse gemeente-avond van de Burchtstraatgemeente. In ruim één uur tijd werden de belangrijke zaken afgedaan. Een instemmend applaus volgt op een opmerking van vreugde dat hier een nieuwe dominee is komen wonen. Illustratief voor hoe weinig toekomstgericht de gemeente is. De praeses meldt dat er (na 40 jaar flirten) weer eens vertraging is opgetreden in het federatieproces, nu van hervormde zijde. In het boek "De gereformeerde kerk te Middelstum 1835-1985" staat te lezen: "Eind november (1971) zijn er uitvoerige besprekingen in de kerkenraad inzake het verdergaan met de Hervormde kerk. Ds. Mak is er nogal een voorstander van en spreekt zelfs over gezamenlijke diensten en gezamenlijke Avondmaalsvieringen. De kerkenraad gaat dit over het algemeen te ver. We moeten dit niet overhaasten, is de mening van de overgrote meerderheid". Anno 2009 vinden de meeste kerkdiensten nog gescheiden plaats. De moedeloosheid hangt bijna gelaten boven de aanwezige grijze hoofden. Het doet me denken aan een orkest dat de opdracht heeft om door te spelen terwijl het schip (der kerk) zinkende is, of zo treffend in de musical Mozes verwoord tijdens een reis door het onlaand. Een bezorgde, oude, wijze vrouw uit het dolende volk zegt: "Een beetje daadkracht meneer, dat is wat het volk nodig heeft". Het antwoord van Aäron klinkt machteloos en schouderophalend: "Tja mevrouw, maar ik ben de baas ook niet". Het klinkt als wanhoopsroep van de gemeenten en het krachteloze antwoord van de kerkenraden. Stop eens met het rondjes lopen in deze los-zand-woestijn. Komen we, willen we zo wel verder? Een gedachtenwisseling over hoe de kerk er over pakweg 15 jaar uit zal zien, wordt weggewuifd.

In alle ijver heeft restauratie van de monumentale toren van de Burchtstraatkerk plaatsgevonden waarbij een stukje hypotheek op de toekomst is genomen. Zonder het uitspreken van een toekomstvisie bouwt men aan pracht en praal. De pastorie is opgeknapt en nieuwe bestrating siert de ingang naar de kerk. Waar moet dat van bekostigd worden? Het aantal schaapjes dat een kudde vormt, vermindert gestaag. De opgehaalde som van de vaste vrijwillige bijdrage over 2008 bedraagt 96000 euro, opgebracht door 601 leden. Voorafgaand aan de kindernevendienst gaat Het Licht vóór de kinderen uit, alleen loopt er niet zoveel toekomst achteraan. De lammetjes verdwalen van de kudde. Grijze koppen worden kaal en vallen om. Daarmee valt financieel gezien het fundament onder de kerk weg, immers: 'hoe dichterbij het graf, des te meer men gaf'.

De kerkcontributie nadert met rasse schreden het bedrag waarop je elke dag Trouw een krant met Verdieping op de mat krijgt. Hoeveel wol kan er nog geschoren worden tot het schaapje kaal is? De gemiddelde kerkgang loopt in de Burchtstraatkerk terug van een enigszins acceptabele 273 (2000) tot een sfeerloze 162 (2008) mensen. Wat overblijft is een klein aantal in een veel te grote kerk.

Het is lastig een vinger te krijgen achter de 'hervormde' getallen. Tijdens een dienst zijn 35 hoofden te tellen. Een brief twee jaar geleden aan de leden van de Hippolytusgemeente om nog eens extra de knip te trekken, wekt de indruk dat ook zij de erfenis voor de toekomstige generatie nu al met mes en vork aan het oplepelen zijn.

Op woensdag 8 april was er een extra avond over het SoW-proces. Huizinge heeft aangegeven niet verder te kunnen in de federatie. Geheel als een donderslag bij heldere hemel is het niet, wel een slag voor (met name) de Hervormde zustergerichte gemeente in Middelstum. Huizinge zal als zelfstandige PKN-gemeente verder gaan. Een dubbel-gevoel moment, enerzijds moedig en begrijpelijk, anderzijds heeft de federatiepauze haar meest kleurrijke veren verloren. Weloverwogen is het beslist, ik herinner me een kerkdienst in Huizinge waarin Egbert Smit in een bewogen verkondiging zijn visie gaf op het 'federatiegebeuren', een paar dagen na een emotionele gemeente-avond. Hij zinspeelde toen, op wat nu gebeurd is. In een brief van 7 januari 2007 aan de gezamenlijke kerkenraden verwoordden Huizingers tijdens het schrijven van een beleidsplan, hun zorgen als volgt:

“We doen een oproep aan alle drie kerkenraden en niet alleen aan hen, om meer te praten, te overleggen en spoedig tot zinnige besluiten te komen opdat er nog lang een kerkelijke gemeente mag zijn in onze dorpen. Laten we voorkomen dat latere generaties zullen zeggen: “hoe konden ze zo lauw, nalatig en weinig toekomstgericht zijn!”

Het ‘weeromschreven’ van de kerkenraad van de burchtstraatgemeente op 1 maart 2007 was veelzeggend: “Wij zijn van mening dat het financieel en organisatorisch niet haalbaar is om met drie kerkgebouwen met overal regelmatig diensten, de toekomst als federatiegemeente in te gaan”.

Met het uit de federatie stappen van Huizinge houdt de combinatie hervormd M'stum en Huizinge op te bestaan, maar de samenwerking gaat natuurlijk wel verder. Graag zie ik dit ook graag expliciet vermeld worden in de federatie-overeenkomst. De Johannes de Doperkerk te Huizinge ademt uit al haar poriën een haast intieme kerksfeer uit. In het koor gezeten, ervaar je de uit de verte gedragen klanken van het orgel, toch verrassend dichtbij. Deze kleine, hechte gemeenschap kan haar identiteit houden tijdens de driewekelijkse kerkvieringen. De groeibriljanten Egbert Smit en Mannie Hovenkamp kunnen deze gemeente voorzien van de nodige diepgang. Kees Steketee zou de kansel uiteraard ook kunnen beklimmen, maar dan valt er zo'n stilte als hij richting orgelbankje loopt. Stilte is méér dan rust, het is jezelf tegenkomen, confronteren.... maar die confrontatie durven we vaak niet aan....we ervaren het als bedreigend. Als we iets als zodanig ervaren, dan brengt dat gevoelens van onrust en rumoer te weeg, dus houden we ons maar stil en verbergen we dat graag onder de pet. Als individu en helaas ook als kerkgemeenschap. Van complimentjes is nog nooit iemand beter geworden, van kritiek wèl. Kritiek geeft inzicht en biedt kansen. Het is als prik in de cola, het geeft aanleiding om na te denken over hoe we als kerk willen zijn of worden.

In 2005 was ds. D.A. Wams van het provinciaal kerkelijk bureau, op uitnodiging van de gezamenlijke kerkenraden te gast op een gemeente-avond. Een structuurplan voor de drie gemeenten had hij uitgewerkt. Zijn boodschap klonk glashelder: Nu doorpakken, anders ebt de bezieling weg. Laten de twee overblijvende partners elkaar nu eens diep in de ogen kijken. Wat twee jaar geleden na het vertrek van ds. Jan Kroon, door wederzijdse misverstanden en knulligheden niet lukte, moet nu toch mogelijk zijn?

Op Paaszondag 12 april jl. kondigde ds. Doekle de Boer officieel zijn afscheid aan als predikant van de hervormde gemeenten. Het is hem van harte gegund, om de lokroep uit Uithuizermeeden instemmend te beantwoorden. Gedurende tien jaar heeft deze hartelijke man zich gedreven ingezet binnen onze gemeenten.

Het is uit praktische en financiële overwegingen meer dan het overwegen waard om ds. Mattin Langenburg binnen de gemeenten in te zetten. Qua zielenaantal moet dat kunnen, de landelijke norm is één herder voor 1000 schapjes. Er zijn nu ongeveer 800 leden (600+200), de zondagse opkomst bedraagt ongeveer 200 mensen, een schamele 25%.

Hoe kleiner het zondagse opkomstpercentage is, des te groter is waarschijnlijk de groep randkerkelijken. Voor randkerkelijken (slapende leden) is de stap kleiner om de kerk te verlaten (zonder dat dit iets over hun geloof zegt). Kijken we puur naar cijfertjes dan kan een federatie nooit een eindpunt zijn, maar slechts een tussenstation. Het vormen van een federatie heeft vele voeten in de aarde, maar het voorbereiden van een fusie niet minder. Het beheer/afstoten van gebouwen komt dan aan de orde. De twee kerkgebouwen en bijbehorende pastorieën vormen een prachtig bezit, maar voor de toekomst tegelijkertijd een te zware last om op de iele schouders van de kinderen te laten rusten. Het krampachtig vasthouden aan twee kerkgebouwen is als een strop die de toekomst laat hangen. Het is van levensbelang dat die knoop spoedig moet worden doorgehakt.

In een uit het hart gegrepen column schreef Fré Schreiber in het Nijsblad eens de prachtige

woorden: 'kerk zijn zit niet in een gebouw, maar in je hart'. Het hart staat voor een groot dilemma: de grootste gemeente verhuizen naar een kleinere kerk, of de kleinere gemeente aan laten schuiven in de ook dan nog veel te grote kerk. Anno 2009 is in de Hippolytuskerk het zondagse kerkbezoek tijdens een reguliere dienst gedaald tot ruwweg vijfendertig personen. De weg van de minste weerstand is aanlokkelijk, maar is dat wel zo verstandig?

Beide kerken hebben zo hun bekoringen en beperkingen:

De Hippolytuskerk uit 1445 is van verre het markeringspunt van ons dorp. Groot genoeg

maar ook niet te groot. Nadelen zijn de volgens huidige welvaartsnormen oncomfortabele banken en de verstaanbaarheid is een chronisch punt van aandacht. De vaste microfoon op de kansel kan bijvoorbeeld aangevuld worden met een 'oortje', dit geeft de predikant bewegingsruimte, zonder dat het van invloed is op het geluid. De sfeer en symboliek van dit pand is subliem. Een goede, warme sfeer maakt kerkgang tot beleving. Een kerk die zich leent voor zowel een inspirerend woensdagmiddaggebed met zes mensen, als voor een volle kerstnachtsdienst.

Dit beeldbepalende gebouw is uniek en gaat verder dan alleen het onderdak bieden aan een gemeente. Wat te denken van het refrein van het Middelstummer volkslied. Gelegenheidsdichter Peter van Heuveln heeft recentelijk eens een prachtig lofgedicht geschreven over deze kerk: "Hoge vensters in het duister, 's nachts wachtend op het ochtendlicht...'

De Hippolytusgemeente is eigenaar van het kerkhofje op Toornwerd. Dat heeft historische redenen, maar begraven is een gemeentelijke taak. De dodenakker ligt nu er uitstekend bij. Is dit niet het uitgelezen moment om het tegen een symbolisch bedrag van één euro te verkopen aan de gemeente Loppersum? Begraafplaatsen blijven onderhoud vergen. Als de artikel-12 status van onze gemeente een belemmering is om deze beslissing zelfstandig te maken, dan moet deze verkoop worden uitgesteld.

Aan de Burchtstraat kerkt de grootste gemeente, met de meest riante vergaderzalen. De verstaanbaarheid is uitstekend. Het grote manco echter is dat zelfs met het sluiten van de klunderbeun het pand niet sfeervol te krijgen is. Een saamhorigheidsgevoel, een intieme sfeer ontbreekt en is niet te creëren.

Het afstoten van een kerk is niet zo eenvoudig. Stichting Oude Groninger Kerken wordt dan vaak genoemd, maar deze stichting verlangt (terecht) een bruidsschat die dan overhandigd moet worden om het steeds kostbaar wordende onderhoud te kunnen financieren. De middelen binnen de gemeenten zijn nu nog wel zuinig aanwezig, maar drogen langzaam uit...

De tekst: "Wij zijn van mening dat het financieel en organisatorisch niet haalbaar is om met drie kerkgebouwen met overal regelmatig diensten, de toekomst als federatiegemeente in te gaan", slaat als een boemerang terug. De Burchtstraatkerk is immers het enige gebouw dat ook

geschikt te maken is voor andere doeleinden. Het kerkgebouw staat in het Rijksmonumentenregister vermeld (nr. 517379), maar de pastorie en het orgel komen niet voor bescherming in aanmerking. De door gordijnen zorgvuldig beschermde glas-in-lood-ramen hebben wél een beschermde status. In hoeverre de banken bescherming genieten.... dat ligt gevoelig in deze tijd van 'mag het iets minder zijn'. Voor een woningcorporatie als Wierden en Borgen kan het een geweldige uitdaging zijn om dit deels monumentale pand om te bouwen naar de wensen van een nieuwe doelgroep. Het kerkenwerk kan plaatsvinden in de pastorie (Op t houkje).

Zo maken we optimaal gebruik van de sterkste eigenschappen van alle gebouwen:

Kerkdiensten => Hippolytuskerk

Kerkenwerk => pastorie Kerkpad

Woning van de predikant => Onno van Ewsumlaan

Hervormd gebouwtje => opknappen voor kindernevendienst, ligt dicht tegen de Hippolytuskerk aan

Het kerkgedeelte van de Burchtstraatkerk is intern bebouwbaar tot maar liefst drie verdiepingen. Daarvoor is vereist dat de omschrijving van het pand in het Rijksmonumentenregister, gewijzigd wordt. Fraaie inpandige seniorenwoningen in de kerk moeten toch mogelijk zijn? Een orgel is gebouwd om een muzikale noot te laten horen, dus kan deze dóórklinken in een kerkelijke gemeente elders in het land. Het muziekinstrument verhuizen is een lastige, tijdrovende maar niet onoverkomelijke klus. In Groningen moest de Noorderkerk plaatsmaken voor woningbouw. Het orgel 'zingt' haar melodie nu in Wapenveld.

Het tijdsbestek tussen federatie en fusie mag niet te lang zijn. Een concreet tijdspad moet uitgezet worden, waarbij plaatsen als 'treuzel', 'uitstel' en 'bij gelegenheid' vermeden moeten worden. Als hardloper zie ik graag dat de kerkenraden een marathonvergadering over het fusieproces houden tot er witte rook uit de pastorie opstijgt. De realiteit fluistert me in, dat de gemeenteleden van de federerende kerken mee moeten groeien met de veranderingen. Geloofsopbouw is dus nodig. Van ds. J. Timmerman (voormalig predikant te Bedum, nu Veenendaal) ontving ik n.a.v. het 'Quo Vadis'-schrijven, op 1 februari 2007 de volgende mail:

Wat betreft het probleem van de SOW. Dat ligt behoorlijk lastig. De vraag is natuurlijk of je winst kunt behalen met je brief. Je betrokkenheid is geweldig. Dat is wel duidelijk. Maar ik vrees dat de brief voor veel gemeenteleden te lang is en wellicht ook te veel tegelijk overhoop haalt. Voor zover ik M'stum ken heeft het vooral te maken met oud-zeer en vooroordelen. En in de regel haal je die niet omver met een zakelijk gesprek. Er zal m.i. gezocht moeten worden naar een geloofsinhoudelijke gelijkende noemer. Daar kan het vertrouwen op groeien. Ik beseft dat dat allemaal wel wat vroom klinkt, maar ik meen het wel! En die weg is langer dan jij wilt!

In de provincie Gelderland heeft ds. Marius Noorloos veel bereikt met zijn ontwapenende insteek via zijn beproefde ABC methode. Te vinden in de twee boekjes die hij geschreven heeft. Ik zou je willen aanraden die eens ter hand te nemen. En wellicht eens te kijken of hij of een ander van buiten dat (geloofs)proces niet zou kunnen willen begeleiden. Een onpartijdige begeleiding zou wel eens meer vruchten kunnen afwerpen.

Het gaat om de boekjes: Leven uit de Bron en Groeien bij de Bron.

Ik wens jullie alle goeds en vooral veel wijsheid toe!

De Burchtstraatgemeente staat er financieel en qua ledenaantal sterker voor dan de Hippolytusgemeente, laatstgenoemde bezit daarentegen het karakteristieke kerkgebouw van ons dorp. Dit maakt het allemaal erg lastig en ingewikkeld. Binnen de gereformeerden bestaat een opvatting van 'wees welkom, schuif aan'. Er is niets mis met deze hartelijkheid natuurlijk, maar als dezelfde monden zeggen 'ach, waarom haast, we houden het nog wel even vol', dan denk ik meer aan het beeld van Kaïn en Abel, dan aan een trouwpartij.

Kerk en politiek vloeien in elkaar over. Dit beeld wordt nog eens versterkt door de uiterlijke plastische chirurgie die de Burchtstraatkerk recentelijk heeft ondergaan. Het jaarthema "Kijk de kerk", moet betrekking hebben op de wijze waarop wij als gemeente ijveren naar een toekomst voor één Middelstummer gemeente. "Kijk de kerk" is iets anders dan kijk eens naar onze uiterlijke schijn. Het is aan de Burchtstraters lastiger uit te leggen 'we gaan verkassen', nu alles er spik en span bijstaat. De vrees van afhakers, omdat men niet meer kan zitten waar men altijd zat, maakt de beleidsbepalers bunzelachtig. Het is echter aan het gehele dorp niet uit te leggen als de Hippolytuskerk in de nabije toekomst geen gemeente meer herbergt.

Het blad kerkINformatie kan inspelen op de toekomstige ontwikkelingen door een aantal wijzigingen in de vormgeving door te voeren. Het zijn details, maar bijvoorbeeld op de pagina 'Kerkdiensten' staat tussen Gereformeerde Kerk en Herv. Gemeenten Middelstum en Huizinge een dubbele streep ter afscheiding. Zolang er nog gescheiden diensten zijn nodigt een dun stippelijntje meer uit om in elkaars banken plaats te nemen. De namen gereformeerd en hervormd moeten uit het blad worden geweerd. De naam 'Burchtstraatkerk' is daarbij een bruikbaar alternatief en afkomstig uit de koker van Wolter Veldman.

Het is verstandig ook op de kleintjes te letten. Voor het kerkblad betekend dit dat het verspreiden in pdf-formaat via email een stuk goedkoper is. Dit is duurzamer, het scheelt papier, inkt en bezorgtijd van de vrijwilligers. Uiteraard is dit een vrijblijvende keuze van de leden.

Over de naam kerkINformatie kan gezegd worden dat deze vlag de toekomstige lading niet dekt. Het in formatie zijn, is een beweging die tot stilstand komt, hetzij door bereiken van die formatie, danwel het ontbreken van bezieling om door te gaan. De klok naar de toekomst tikt alsmar verder. Hoeveel tijd hebben we nog voor dat formatieproces nodig? Duurt dit te lang dan valt er niets meer te formeren, laat staan fuseren. Geloof moet in beweging zijn. Een mogelijke naam voor het nieuwe kerkblad luistert bijvoorbeeld naar de in klein kapitaal geschreven titel GAANDEWEGWIJZER, een dynamische naam dat een lerende gemeente symboliseert waar iets gaande, waar beweging is op de weg die de Wegwijzer ons aangeeft.

In de nieuwsbrief van GroenLinks, afdeling Loppersum stond onlangs een alleraardigste illustratie van Riber Hansson. Noach en zijn dieren kijken ontstelt toe hoe hun ark vandaag de dag wordt gebruikt om de economie te redden. ('t Scheepke onder Jezus' hoede, met de kruisvlag hoog in top, neemt als arke der verlossing, allen die in nood zijn op).

De achterliggende boodschap is glashelder. Wat willen wij meenemen in het schip dat over de woeste golven naar de nabije toekomst vaart? Is dat het kortstondige, kortzichtige bezit van heilige koeien (gebouwen) die na verloop van tijd verworden tot een verroest stuk blik (gemetseld verval)?

Gaan we onverstoort op deze trage voet voort dan kunnen we ons spoedig afvragen wanneer, waar en wie als laatste het licht uit mag doen. Of denken we liever iets verder na. Nemen we afstand van wat bezittingen. Doen we een beroep op onze collectieve adaptieve vermogens. Tonen we eens goed rentmeesterschap waarover in de Bijbel wordt gesproken en nemen we de dieren, symbool voor leven, mee op onze reis naar de toekomst en geven we daarmee richting aan een volgende generatie....?

Laten we een gezonde gemeente in stand houden waar we onze individuele mitsen en maren en niet-benoembare oud-zeer eens aan zied schoeven veur n groder gehail. Lees eens uit een goed Boek, bv. Johannes 10 vers 16-17: *"Ik ben de goede herder. Ik ken mijn schapen en mijn schapen kennen mij, zoals de Vader mij kent en ik de Vader ken. Ik geef mijn leven voor de schapen. Maar ik heb ook nog andere schapen, die niet uit deze schaapskooi komen. Ook die moet ik hoeden, ook zij zullen naar mijn stem luisteren: dan zal er één kudde zijn, met één herder"*.

De ouderen uit het Hippolytushoes hebben het begrepen. Waarom moet u, jij en ik, in de avondschemer van het leven zijn, voor we in al onze diversiteit (hervormd, gereformeerd, katholiek, doopsgezind....), samen, één Kerk zijn?